

Република Србија
ВРХОВНИ КАСАЦИОНИ СУД
Прев 299/2017
03.10.2017. године
Београд

Врховни касациони суд, у већу састављеном од судија: др Драгише Б. Слијепчевића, председника већа, Бранка Станића и Гордане Ајншпилер-Поповић, чланова већа, у привредном спору тужиоца Агенције за вођење спорова у поступку приватизације Београд, Теразије 23, кога заступа Ненад Миловановић, адвокат из ..., против туженог „АА“,, ... и друготуженог ББ, ..., ..., чији су пуномоћници Миодраг Алексић и Драган Алексић, адвокати из ... и Александра Петровић и Бранислав Глогоњац, адвокати из ..., ради дуга, вредност спора 1.550.000 евра, одлучујући о ревизији тужиоца изјављеној против пресуде Привредног апелационог суда Пж 445/17 од 25.01.2017. године, у седници већа одржаној 03.10.2017. године, донео је

РЕШЕЊЕ

УКИДА СЕ пресуда Привредног апелационог суда Пж 445/17 од 25.01.2017. године и пресуда Привредног суда у Београду П 5242/2016 од 28.11.2016. године и предмет враћа првостепеном суду на поновно одлучивање.

Образложење

Пресудом Привредног апелационог суда Пж 445/17 од 25.01.2017. године потврђена је пресуда Привредног суда у Београду П 5242/2016 од 28.11.2016. године, којом је одбијен захтев тужиоца да му тужени солидарно исплате уговорну казну у износу од 1.550.000 евра са каматом и обавезан тужилац да туженима солидарно надокнади парничне трошкове у износу од 1.564.000,00 динара.

Против овакве пресуде другостепеног суда тужилац је изјавио благовремену и дозвољену ревизију због битних повреда одредаба парничног поступка и погрешне примене материјалног права. Посебно је истакао да се због различите судске праксе другостепеног суда указује потреба за уједначавањем исте од стране Врховног касационог суда.

Тужени су у одговору на ревизију оспорили правну релевантност свих ревизијских навода. Посебно су указали да је решење овог спора условљено правним дејствима правноснажне пресуде донете у предмету Привредног суда у Београду П 9055/2010, којом је утврђено непостојање правног основа за раскид спорног уговора о приватизацији. Како је правна ваљаност уговора о приватизацији претходно питање за основаност захтева за исплату спорне уговорне казне тужени сматрају да је такав захтев правно неоснован.

Решењем Привредног апелационог суда Пж 445/17 од 16.08.2017. године предложено је Врховном касационом суду да не прихвати одлучивање о изјављеној ревизији тужиоца.

Оцењујући дозвољеност изјављене ревизије Врховни касациони суд је утврдио да су обзиром на предмет и вредност спора од 1.550.000 евра у односу на који је донета побијана пресуда испуњени услови прописани одредбом члана 394. став 2. у вези одредбе члана 486. ЗПП („Службени гласник РС“, бр. 125/2004, 111/09). Зато је правно ирелевантан предлог Привредног апелационог суда да Врховни касациони суд не прихвати одлучивање по ревизији тужиоца.

Испитујући побијану одлуку у границама разлога прописаних одредбом члана 399. ЗПП („Службени гласник РС“, бр. 125/2004, 111/09) који се примењује на основу члана 506. став 1. ЗПП („Службени гласник РС“, број 72/11), осим у погледу ревизијског цензуса прописаног одредбом члана 23. Закона о изменама и допунама ЗПП („Службени гласник РС“, број 55/14) Врховни касациони суд је установио да је ревизија тужиоца основана.

Другостепени суд је прихватио становиште првостепеног суда о акцесорности уговорне казне и престанку споразума о истој због раскида основног уговора у коме је такав споразум био конституисан. Овако становиште се темељи на чињеници да је тужилац 14.01.2010. године раскинуо уговор о продаји друштвеног капитала од 06.04.2006. године и да је дописом од 18.10.2010. године поставио захтев за исплату уговорне казне. Другостепени суд налази да такав захтев нема правно утемељење. Тужилац је сходно одредби члана 277. ЗОО имао право да због неиспуњења уговорне обавезе од стране туженог захтева исплату уговорне казне или испуњења обавезе. Међутим, тужилац није поставио захтев за испуњење уговорне обавезе већ је обавестио тужене да уговор раскида. Код таквог стања ствари, а обзиром на акцесорну природу уговорне казне другостепени суд је становишта да је са раскидом основног уговора престала и обавеза из акцесорног уговора, тј. споразума о уговорној казни који дели судбину основног уговора. Поред тога, другостепени суд је становишта да у конкретном случају тужилац не може захтевати исплату уговорне казне ни позивом на одредбу члана 132. Закона о облигационим односима. У прилог тог становишта у побијаној пресуди се истиче да уговорна казна нема правну природу накнаде штете. Стога другостепени суд налази да тужилац не може по раскиду уговора захтевати исплату уговорне казне због неиспуњења обавезе ни по основу члана 132. Закона о облигационим односима.

Врховни касациони суд оцењује правно неутемељеним становиште другостепеног суда да уговорна казна нема правну природу накнаде штете. Наиме, одредбама Закона о облигационим односима није децидно регулисана ни изричито уређена правна природа уговорне казне. То је учињено на посредан начин тако што су одредбом члана 270. дефинисана општа правила конституисања уговорне казне, а одредбом члана 273. ЗОО прописано право повериоца у случају уговарања исте. Из тих законских одредби може се закључити да уговорна казна представља законом прописано средство појачања и обезбеђења уговорне дисциплине на плану извршења уговором конституисаних обавеза дужника. Међутим, одредбом члана 275. ЗОО конституише се и право повериоца да захтева уговорну казну и када њен износ премаша висину штете коју је претрпео, као и у случају када није претрпео никакву штету (став 1), а ако је штета коју је поверилац претрпео већа од износа уговорне казне он има право захтевати и разлику до потпуног намирања штете (став 2). Према томе, законским решењем прописаним ставом 2 одредбе члана 275. ЗОО несумњиво се конституише одштетна функција уговорне казне. Она се исказује као претпостављена штета чије се постојање не мора посебно доказивати. То практично значи да ће поверилац остварити право на исплату уговорне казне само на основу чињенице да су наступили законом прописани услови за њену реализацију – скривљено задоцњење у неиспуњењу или скривљено неиспуњење уговором конституисане обавезе дужника. Само у случају када је неиспуњењем поверилац претрпео већу штету од износа уговорне казне он има право да захтева разлику до потпуног износа штете, али у том случају мора и доказати да трпи штету у већем износу од износа одређеног уговорном казном.

Следом реченог, Врховни касациони суд је становишта да се цитираним законским одредбама несумњиво опредељује двострука функција уговорне казне. Она се, с једне стране, опредељује као уговорно средство обезбеђења извршења дужникове обавезе, а с друге стране као претпостављена штета коју ће поверилац претрпети у случају скривљеног задоцњења или скривљеног неиспуњења уговором конституисане обавезе дужника. На тај начин се и правна природа уговорне казне опредељује као средство обезбеђења и накнаде штете. Из тог разлога Врховни касациони суд оцењује правно неприхватљивим становиште другостепеног суда по коме се право на исплату уговорне казне не може остварити позивом на одредбу члана 132. Закона о облигационим односима. Напротив, изричитим законским конституисањем и одређењем права на исплату уговорне казне као претпостављене штете свакако се конституише и право повериоца да на темељу одредбе члана 132. став 1. Закона о облигационим односима захтева исплату уговорне казне као претпостављене штете у случају када је дошло до раскида уговора. Шта више, право на уговорну казну се не може искључити због чињенице да је раскинут основни уговор чијем обезбеђењу она служи. То је правно неупутно, јер сам захтев за исплату уговорне казне због неиспуњења уговором конституисане обавезе у себи конзумира и прећутну изјаву да се уговор раскида због скривљеног неиспуњења обавезе од стране дужника. У противном, прихватањем правног становишта када се раскидом уговора губи право на исплату уговорне казне у потпуности се поништава не само могућност

њене реализације већ и законско опредељење сврхе због које је иста законом допуштена и уговором конституисана. Циљ уговорне казне је да додатно осигура извршење дужникове обавезе, а ако до тога не дође да се повериоцу призна и исплати претпостављена штета у висини уговором одређене уговорне казне. Уговорним конституисањем права на уговорну казну повериоцу се законом признаје остварење права на накнаду штете до висине уговорне казне коју ће исти реализовати без икаквих посебних услова. Тиме се поверилац по самом закону ставља у далеко лакшу позицију у погледу намирења причињене му штете због раскида уговора од оне у којој би се нашао да уговором није била прописана и уговорна казна за случај неиспуњења дужникове обавезе. С тим у вези, треба истаћи да се захтев за исплату уговорне казне не може условљавати претходним раскидом уговора као претпоставком за њено измирење. До раскида ће увек доћи када испуњење обавезе у одређеном року представља битан састојак уговора, ако дужник својом кривицом у том року исту не испуни. У том случају, а сходно одредби члана 125. став 1. Закона о облигационим односима уговор се раскида по самом закону. До раскида ће доћи и када дужник у накнадном року не испуни своју уговорну обавезу. И у том случају, а сходно одредби члана 126. став 3. ЗОО наступају исте правне последице као и у случају када је рок битан састојак уговора. С тим у вези, треба истаћи да је императивном одредбом члана 41а Закона о приватизацији прописано да се и уговор о предаји друштвеног капитала по сили закона раскида када купац ни у накнадно остављеном року не изврши своје обавезе.

Дакле, у наведеним правним ситуацијама уговор се раскида по сили закона у тренутку када протекне уговором прописани фиксни рок за испуњење дужникове обавезе, односно када дужник својом кривицом и у накнадно остављеном року своју обавезу не изврши. То даље значи да се у случају постојања ових правних ситуација и фактички и правни искључује могућност избора установљено одредбом члана 273. став 1. Закона о облигационим односима, којим се повериоцу даје право да у случају не измирења уговорне обавезе може захтевати или испуњење исте или исплату уговорне казне. Ово из разлога што се сагласно одредби члана 132. став 1. раскидом уговора обе стране ослобађају својих обавеза, осим обавезе накнаде евентуалне штете. Зато, ако би раскид основног уговора водио и престанку уговорне казне као акцесорног права наступила би правно недопуштена ситуација у којој се у случају неиспуњења уговорне обавезе из уговора са фиксним роком тим уговором конституисана уговорна казна никада не би могла наплатити. Из истих разлога била би искључена и могућност исплата уговорне казне у случају када је основни уговор раскинут по сили закона због чињенице да дужник ни у накнадно остављеном року није извршио своју обавезу. Тиме би се не само онеомогућило судско остварење права на уговорну казну, већ би се судским одлукама обесмислио и сам институт уговорне казне. У том случају би се и законске одредбе о уређењу правног института уговорне казне учиниле правно излишним, или, у најмању руку, правно неделотворним. Из тог разлога би споразум о уговорној казни због неиспуњења обавезе из уговора о продаји друштвеног капитала представљао само мртво слово на папиру без икаквих правних последица за случај неизвршења уговорне обавезе чијем обезбеђењу уговорна казна служи.

Са друге стране, погрешна примена материјалног права од стране првостепеног суда има за последицу непотпуно утврђење одлучних чињеница за пресуђење овог спора. Наиме, због заузетог правног становишта да акцесорна природа уговорне казне последично води престанку споразума о истој у случају раскида основног уговора, првостепени суд се није упуштао у расправу о чињеницама које се тичу допуштености уговарања уговорне казне у односу на обавезе чијем обезбеђењу иста служи, нити је утврђивао да ли су и у којој мери обавезе обезбеђене уговорном казном неизвршене. Ово посебно из разлога што се првостепени суд није упуштао у оцену правног дејства правноснажне пресуде тог суда П бр.9055/10 од 22.01.2013. године, којом је усвојен захтев тужилаца да им тужени исплати 3.954.000,00 евра због неоснованог раскида уговора о продаји друштвеног капитала и наплате банкарске гаранције. Обзиром на донету пресуду П бр.9055/10 од 22.01.2013. године изнете законом прописане услове за исплату уговорне казне мора се оценити и основаност тужбеног захтева. То конкретно значи да се оценом правног дејства те пресуде мора утврдити да ли је купац друштвеног капитала испунио уговором установљене обавезе, или је због неиспуњења истих његовом кривицом спорни уговор о продаји друштвеног капитала ипак раскинут. Након што се расправи питање пуноважности спорног уговора о продаји друштвеног капитала и његовог постојања или непостојања утврдиће се и да ли тужилац може основано захтевати исплату уговорне казне.

То су разлози због којих је на темељу одредбе члана 407. став 2. ЗПП одлучено као у изреци.

**Председник већа – судија
др Драгиша Б. Слијепчевић, с.р.**

За тачност отправка
Управитељ писарнице
Марина Антонић